

Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry
Kalevi Suomela, puheenjohtaja
10.03.2009

Lausunto Eduskunnan UAV:lle Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009 selonteosta (Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 11/2009)

Käsillä olevan valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon yhteydessä on puhuttu paljon selontekomenettelyn uusimisesta. Suomen Rauhanliitto ei kannata sellaisia selontekomenettelyn uudistuksia, jotka vähentäisivät eduskunnan ja suuren yleisön mahdollisuuksia kerran neljässä vuodessa paneutua turvallisuuspolitiikan pitkäjänteisiin linjauksiin. Pidämme myös tärkeänä, että eduskunta seurantaryhmän avulla kytketään jo varhaisessa vaiheessa turvallisuusselonteon valmisteluun.

Toivomme kuitenkin sellaista selontekomenettelyn uusimista, jossa yleinen Suomen turvallisuuspolitiikkaa käsittelevä selonteko ja puolustushallinnon toimialaa koskeva puolustuspoliittinen selonteko annettaisiin erillisinä selontekoina. Tämän ei tarvitse kasvattaa selontekojen tekstin kokonaisvolyymia, mutta se selkeyttäisi turvallisuuspoliittisen selonteon asemaa yleisempänä perustana erilliselonteoille, mihin nykyinenkin selonteko tähtää (vrt. s. 10).

Käsillä oleva selonteko esittää asioita hyppelehtivässä ja osin epäloogisessa järjestyksessä, mikä vaikeuttaa turvallisuuspoliittisen kokonaiskuvan muodostumista. Selonteko sisältää kuitenkin runsaasti oikeata ja arvokasta tietoa kansainvälisen turvallisuusympäristön muutoksesta ja turvallisuuskehityksestä.

Pidämme selonteon vakavana puutteena, että turvallisuusympäristön esittelyssä YK kuvataan ikään kuin vain yhtenä kansainvälisenä järjestönä toisten joukossa. YK:n peruskirja ja YK toiminnallisena järjestönä ovat kuitenkin modernin maailman turvallisuusjärjestyksen perusta. Vaikka voimapolitiittisten tasapainokuvioiden ja pelotevaikutuksen ylläpitämiseen on toisen maailmansodan jälkeen uhrattu runsaasti voimavaroja, voidaan sanoa, että suurin osa voimapolitiikasta on YK -perustaisen yhteisen turvallisuuden rinnalla elänyt vain eräänlaista virtuaalista varjoelämää. Ihmiskunnan yhteinen intressi ja aivan erityisesti Suomen kaltaisten pienten valtioiden ensisijainen turvallisuuspoliittinen intressi on pitää kunnossa ja vahvistaa YK -perustaista kansainvälistä turvallisuusregiimiä. Oleellisintahan siinä on, että sotilaallisen voiman käyttö poliittisten tavoitteiden edistämiseksi on kielletty.

YK:n rinnalla on alueellisia tai muulla tavoin kansainvälisiä järjestöjä ja liittoumia, joiden rauhaa, turvallisuutta ja vakautta edistävä vaikutus perustuu joko niiden jäsenmaiden kansantalouksien integraatioon tai yhteiseen sitoutumiseen demokratia- ja ihmisoikeusarvojen edistämiseksi. Tärkeimpiä tällaisia järjestöjä Suomen kannalta ovat EU, Etyj ja Euroopan neuvosto. On virhe kuvata Natoa näihin rinnastettavana järjestönä. Nato on historiallisesti ja edelleen keskeiseltä olemukseltaan puolustusliitto, joka ei pelaa yhteisen turvallisuuden vaan sen kanssa ristiriidassa olevan voimapolitiikan maailmassa.

Nato on kuitenkin kylmän sodan päättymisen jälkeen tarjonnut palveluksiaan sotilaallisessa kriisinhallinnassa ja tukenut siten YK:n yhteisen turvallisuuden regiimiä - sikäli kuin Naton operaatioilla on ollut turvallisuusneuvoston mandaatti ja laaja kansainvälis-poliittinen legitimitiitti. Suomen turvallisuuspoliittisten intressien kanssa ei ole ristiriidassa, että Suomi osallistuu tällaisiin operaatioihin. Niissä Suomen tulisi kuitenkin olla mukana edistämässä kriisinhallinnan suorittamista koskevien realististen periaatteiden omaksumista. Näistä paras esitys on ns. Barcelona työryhmän EU:n korkealle edustajalle Xavier Solanalle tuottama muistio (alkup. 2004 ja uudistettu versio 2007). Suomen ei tulisi osallistua sellaisiin Nato -vetoisiin kriisinhallintaoperaatioihin, jotka

leimautuvat Naton sotilaallisesti vahvimman jäsenen USA:n unilateralistisen voimapolitiikan välineeksi.

Realistinen kriisinhallinta lähtee liikkeelle siitä ymmärryksestä, että operaatiolla tulee olla kansainvälisesti ja paikallisesti legitiimi mandaatti. Realistinen kriisinhallinta on aina ensisijaisesti siviilikriisinhallintaa, jonka mahdollistamiseksi ja turvaamiseksi voidaan tarvita poliisiluonteista sotilaallista kriisinhallintaa. Siviilikriisinhallinta tähtää aina paikallisen väestön itsehallinnon ja autonomian palauttamiseen paikallisen väestön legitiimiksi kokeman hallintojärjestelmän puitteissa. Kriisinhallinta tulee aina suorittaa mission omien joukkojen ja kohdemaan väestön ihmisoikeuksia kunnioittaen ja edistäen.

Suomen Rauhanliitto pitää selonteossa (s. 78) esitettyjä Suomen mahdollista Nato -jäsenyyttä puoltavia argumentteja virheellisinä ja jäsenyyttä Suomen turvallisuusintressien kannalta vahingollisena. Tämän takia järjestö ei yhdy johtopäätökseen (s. 79), jonka mukaan Suomella olisi vahvoja perusteita harkita jäsenyyttä.

Selonteossa puolustusvoimien ylläpitämisen tärkeimmäksi syyksi nähdään uskottavan kansallisen puolustuksen ylläpitäminen. Osallistumisen kansainväliseen kriisinhallintaan esitetään lisäävän Suomen turvallisuutta ja luovan kansainvälistä yhteistoimintakykyä. Suomen Rauhanliitto ei näe Suomeen kohdistuvan sotilaallisen uhan mahdollisuutta niin suurena, että voisi pitää selonteon prioriteettejä tässä suhteessa oikeina. Puolustusvoimia tulee kehittää ensi sijaisesti kansainvälisiä kriisinhallintatehtäviä varten.

Samalla siviilikriisinhallinnan resurssointia, koulutusta ja organisointia tulee voimakkaasti kehittää. Myös selonteko asettuu siviilikriisinhallinnan kehittämisen kannalle, mutta jättää vaikutelman, että siviilikriisinhallinta voidaan nähdä toissijaisena toimintana sotilaalliseen kriisinhallintaan verrattuna. Realistinen kriisinhallintalogiikka lähtee poliittisen sovittelun, siviilikriisinhallinnan ja tarvittaessa pidempiaikaisten kehitysyhteistyöpanostusten pitämisestä ensisijaisina - ja ratkaisevina kriisinhallinnan onnistumisen kannalta.

Viittaamme presidentti Martti Ahtisaaren Nobel -kiitospuheeseen, jossa hän toi esiin varman vakaumuksensa siitä, että kaikki kriisit ovat sovittavissa ja hallittavissa. Kysymys on aina vain poliittisesta tahdosta. Yhdymme hänen käsitykseensä. Viittaamme myös suomalaisten rauhanturvaajien toimintaan, jotka viiden vuosikymmenen aikana YK:n rauhanturvatehtävissä ja myöhemmin muidenkin järjestöjen johtamisessa kriisinhallintatehtävissä ovat saaneet erinomaisen kansainvälisen maineen. Nämä seikat luovat hyvän pohjan jatkaa ja lisätä Suomen panostusta kriisinhallintaan ja jalostaa tämän alan osaamista.

Suomen kaltaisten pienten valtioiden ehdoton etu on, että on olemassa humanitaarisista syistä liikkeelle lähteneitä aseidenrajoitusprosesseja kuten Ottavan miinakieltosopimus ja Oslon rypäleasesopimus. Rauhanliiton mielestä Suomen olisi syytä kiirehtiä Ottavan sopimukseen liittymistä ja allekirjoittaa myös rypäleasekielto. Humanitaaristen aseidenriisuntaprosessien lisäksi Suomen tulisi olla aktiivisempi yleensäkin aseidenriisuntapolitiikassa, koska siinä jokainen edistysaskel lisää kansainvälistä luottamusta, vakautta ja inhimillistä turvallisuutta.

Suomen turvallisuuspolitiikalle tulee luoda kokonaisvaltainen ja aktiivinen visio, joka lähtee YK:n peruskirjan säätämän maailmanjärjestyksen tukemisesta ja vahvistamisesta. Se edellyttää kaiken maamme rajojen ulkopuolelle ulottuvan toiminnan, ulkopoliitiikan, asevalvontapolitiikan, kauppapolitiikan, kehityspoliitiikan ja kriisinhallintapolitiikan koordinoitua saman vision arvoista ohjautuviksi.

Suomen liittyminen Euroopan unionin jäseneksi vuoden 1995 alusta ei tapahtunut ensisijaisesti

turvallisuuspoliittisista vaan taloudellisista syistä. Euroopan talouden integraatiolla on kuitenkin Rooman sopimuksesta lähtien ollut vakautta ja turvallisuutta lisäävä vaikutus. Euroopan unioni on parhaimmillaan turvallisuusyhteisö, jossa jokainen jäsenmaa voi pitää mahdollisena, että se joutuisi toisen jäsenmaan taholta sotilaallisen painostuksen kohteeksi.

Oleellista Euroopan turvallisuuden kannalta on, mikä on unionin rooli ulospäin kansainvälisesti: näyttäytyykö se yhteistyötä ja kehitysmahdollisuuksia tarjoavana partnerina vai Fortress Europa ja sotilaallisesti varustautuvana suurvaltana. Turvallisuuspoliittisesti arvioiden EU:n vahvuus tähän mennessä on perustunut sen integraatiomalliin, avoimuuteen ja aktiivisuuteen mm. kehitysyhteistyössä. Tämä on positiivinen imago, jonka varjelemisen tulee olla EU:n turvallisuuspolitiikan ensisijainen prioriteetti. Tämä tavoite asettaa luonnollisesti vaatimuksia myös Suomen EU-politiikalle.

Historiallisesti on ymmärrettävää, että suurella osalla EU:n jäsenmaita on myös Naton jäsenyys. Tämä pätee sekä EU:n vanhojen jäsenmaiden että Itä-Euroopan uusien EU:n jäsenmaiden Nato-jäsenyyteen. Yhtä lailla historiallisesti selittyy, että Euroopassa on joukko aikaisemmin puolueettomiksi kutsuttuja maita, jotka eivät ole Naton jäseniä. Suomi kuuluu tähän ryhmään. Olisi huolestuttava merkki YK -perustaisen yhteistyövaraisen globaalien turvallisuusjärjestelmän toimimattomuudesta, jos tämän maaryhmän maat alkaisivat tuntea vakavaa tarvetta liittyä sotilasliiton jäseneksi.

Historiallisen kehityksen valossa on myös ymmärrettävää, että EU haluaa sisällyttää peruskirjaansa sekä keskinäisen sotilaallisen avunannon velvoitteen että yhteisvastuulausekkeen (ks. selonteon sivut 28 ja 29). Ne ovat looginen osa unionin kehittyvää yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Oleellista turvallisuuspoliittisesti on kuitenkin, että pitkälläkään tähtäimellä EU:sta ei luoda sotilasmahtia, jolla voitaisiin tulkita olevan imperiaalisia tavoitteita.

Selonteossa suhtaudutaan kritiikittömän myönteisesti Naton 5. artiklan turvallisuuspoliittiseen merkitykseen. EU-maiden keskinäinen avunantovelvoite mainitaan, mutta sen merkitystä ei arvioida. Myöskään näiden kahden keskinäistä suhdetta ei arvioida. Nato on klassinen sotilasliitto ja siksi sen 5. artikla kuuluu (ja joutaa) enemmän historiaan kuin EU-maiden keskinäinen avunantovelvoite. Viimeksi mainittua voidaan pitää syventyvän integraation kautta muodostuvan unioni-valtion luonnollisena ominaispiirteenä.

Oleellista on kuitenkin ymmärtää, että sen paremmin Naton kuin Euroopan unioninkaan keskinäinen puolustusvelvoite ei ole turvallisuuspolitiikan 'kova ydin'. Se on tämän päivän maailmassa YK:n peruskirja.